

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ИНАБАТТЫЛЫҚ ТӘРБИЕСІ (ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИ МҰРАЛАРЫ НЕГІЗІНДЕ)

*Атыманова К.Ж.¹, Стыбаева А.Ш.²

¹п. ғ.к., қауымд.профессор, С.Аманжолов атындағы ШҚУ, Өскемен,
Қазақстан, e-mail: kargash7@mail.ru

²п. ғ.к., доцент, М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті,
Тараз, Қазақстан, e-mail: a.stybaieva@mail.ru

Аңдатпа. Адам бойындағы рухани құндылықтардың қалыптасуы мектепке дейінгі балалық шақта басталады. Дәл осы жаста баланың бойында әлеуметтік талаптардың негізінде қалыптасатын ішкі нормалардың, мінез-құлқының қозғаушы мотивтерінің мазмұнын игеру үдерісі жүре бастайды. Осындай ассимиляцияның нәтижесінде бала рухани-адамгершілік тәрбиенің негізі болып табылатын құндылықтар стандарттарының ерекше жүйесін қалыптастыра алады. Бұл құндылықтарды инабаттылық тәрбиесімен үйлестіре қарасақ оны шартты түрде екі топқа бөлуге болады: отбасылық құндылықтар (махаббат, қамқорлық, мейірімділік, жанашырлық, дәстүр, үлкендерге құрмет, отбасының кіші мүшелеріне қамқорлық, туған жерге деген сүйіспеншілік, табиғатқа ұқыпты қарау) және ұлттық мәдени құндылықтар (өнер туындылары, фольклор, ұлттық мерекелер, еңбек пен шығармашылыққа құрмет ж.т.б.).

Инабаттылық тәрбиесі мектепке дейінгі оқыту мен тәрбиелеуде баланың отбасында алған салт-дәстүрлер негізіндегі рухани ізгі қасиеттерін сақтай отырып, тәрбие көзі болып табылатын ана тілі мен әдебиетін, тарихы мен өнерін қастерлеуге, ұлтымыздың бағасыз салт-дәстүрлерін аялай білуге ұлттық құндылықтарымыздың ерекшелігін дәріптеуге бағытталған. Халқымыздың ұлттық мәдени мұраларында сақталған рухани, жалпы адамзаттық құндылықтарды бала бойына қалыптастыруда қоршаған дүниені тануға қатысты мәселелер аталмыш мақалада кең қамтылған.

Аталған инабаттылық тәрбиесі балабақшадағы тәрбие мен оқыту іс-әрекеттерін ұйымдастыру барысында ауыз әдебиеті үлгілерін, ұлттық ойындар, өнер, салт-дәстүрлерді тұтас қамтып, олардың бірлікте жүзеге асуын көздейді. Тәрбиеленушілердің жас ерекшеліктеріне сай мазмұндық деңгейде құрылған.

Тәрбие ісіндегі нақтылық пен жүйелілікті сақтай отырып, балалардың шығармашылық іс-әрекеттерін де негізге алатын құрал, ұлттық тәрбие негіздерінің бала санасына сіңуіне қажетті жағдайлардың жасалуына зор көңіл бөледі.

Осы зерттеудің мектепке дейінгі тәрбие жұмысында салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптарды жинақтап, саралап қолдану арқылы ұлтын мақтаныш ететін, салтын сыйлайтын, тілін құрметтейтін, адамгершілігі мол болашақ азаматты тәрбиелеуде маңызы жоғары.

Тірек сөздер: рухани-адамгершілік құндылықтар, инабаттылық тәрбиесі, рухани жаңғыру, ұлттық тәрбие, салт-дәстүрлер, мектеп жасына дейінгі балалар, жас ерекшеліктері, қарым-қатынас, оқыту мен тәрбиелеу.

Кіріспе

Еліміздегі саяси-экономикалық өзгерістер, егеменділік негізіндегі қол жеткізген нәтижелер мемлекетіміздің келешек азаматтарын тәрбиелеудің жаңа жолдарын ашып, оған жаңаша бағдарланудың мүмкіндіктерін көрсетуде [1].

Осы тұста жас ұрпақтар бойына патриоттық рухты сіңіре отырып, ұлттық құндылықтарымыз бен рухани қазыналарымызды аталмыш бағыттағы іс-әрекеттеріміз ішінде негізгі орынға шығару аса маңызды екенін терең түсінуімізге мейлінше мүмкіндік берді. Бұл – ұлтымыздың салт-дәстүрлерін, қасиетті ана тілімізді, ұлттық мәдениетіміз бен ақыл-парасатамызды, ұлттық рухымызды жаңғырту деген асыл ұғымға келіп саяды. Бұл – тәуелсіз еліміздің бақытты болашағы мен кемелді келешегі үшін жасалып жатқан маңызы жоғары іс-шаралар. Себебі еліміздің әрбір азаматының ұлттық мәдениетінің жоғары, рухани ой өрісінің кең болуы өздері үшін де еліміздің дамуы мен өркендеп өсуі үшін де аса қажет.

Бүгінгі жаңа қоғам шығармашылық қабілеті жоғары, белсенділігі басым, өз мүмкіншілігін кең қолдана білетін, білім мен дағдыны жоғары деңгейде меңгерген, өзіне сенімі мол, салауаттылыққа мойын бұрған, мәдениетті азамат тұлғасын қалыптастыру қажеттілігін талап етуде. Өйткені, жоғары мәдениетті, оқығаны мен білімі жетік, рухы күшті жас ұрпақ қана мемлекетімізді биікке шығара алатыны бәрімізге мәлім.

Келешек азаматтың мәдениеті дегеніміз – инабаттылық, имандылық, жинақтылық, білімдер, тәжірибелер мен әрекеттер, мінез-құлықтар. Ең бастысы, жас ұрпақ тұлғасы мәдениетінің негізгі және құрамды буыны оның эстетикалық мәдениетінің болуын қажет етеді. Соған сәйкес, халқымыздың дәстүрі мен салты негізіндегі мәдени этикалық дағдыларын дамытуға ықпал ететін инабаттылық тәрбиесі қоғам үшін әр уақытта да қажеттілік танытып келеді.

Негізгі ережелер

Бүгінгі күні баланы тұлға ретінде дамыта отырып, оның бойына халқымыздың асыл қазыналарын тәрбие негізінде сіңіру бүкіл халықтың міндетіне айналып, халықтық педагогиканың арнасын тарихи тұрғыда кеңейте отырып, адам тәрбиесі мен білімін дүниежүзілік жаңалықтармен жаңаландырып, толықтыру тәжірибесі жинақталуда. Себебі қазіргі күндегі Табиғи ғылым мен Рухани ғылымның арасындағы сәйкессіздік адамды тәрбиелеу ісінде қарама-қайшылықтар туғызуда [2]. «Инабаттылық» ұғымы әдептілік, тәрбиелілік, мәдениеттілік түсініктеріне жақын қолданылатын адами қасиет. Инабаттылықтың негізгі шарттарының бірі – ар-ұятқа кір келтірмей кісілік қасиеттерге адал болу [3]. Бұл қасиетті бойына сіңірген баланың айналасына деген сүйіспеншілік сезімдері оянып, бауырмалдық таныту белгілеріне ұласады, яғни баланың өзі өсіп отырған ортасына деген жылы көзқарасы орнаса, ол ортаны ешкімнің ластауына, кері әсерлерге жол бермеуі сияқты ортақ критерилер олардың өз ортасына деген ар-ожданының жоғарлауына, туған ортаға деген патриоттық сезімдерінің артуына үлкен әсер береді. Бұл ең әуелі отбасындағы тәрбиеден бастау алып, қоғамдық тәрбиеге негіз болады [2].

Халық тәрбиесі – ғасырлар бойы сараланып сан сыннан өткен, сол халықтың ой-арманымен, тіршілік тынысымен, еңбектенетін кәсібімен, ұлттық тәлім-тәрбие дәстүрімен тығыз байланыста туып, өсіп-өркендеп,

дамып және ұрпақтан ұрпаққа жалғасып жеткен тарихи және мәдени мұрасы. Әр халықтың ұрпақ тәрбиесінде қолданатын ғасырдан ғасырға өтіп келе жатқан тарихи тағлымы, түйіндеген ой пікірлері бар. Оларды сол халықтың ауыз-әдебиетінен, өнер тағлымдарынан, салты мен дәстүрінен, әдет-ғұрыптарынан, яғни ұрпақтан ұрпаққа беріліп келе жатқан мәдени мұраларынан көруге болады. Сондай-ақ, еліміздің болашақ иелерінің бойына халқымызға тән құндылыққа айналған – доссыйлаушылық, мейманжайлылық, елін сүйгіш қасиеттерін, психологиялық сипатына қарай... қайырымдылық, аяушылық, үлкенге құрметпен қарау, атамекенін қастерлеу сияқты ерекшеліктерін сіңіріп қалыптастыру біз үшін маңызды міндет [4].

Мектеп жасына дейінгі баланың инабаттылықтың алғашқы нышандарын меңгеруі оны өсіріп отырған ортаның рухани мәдениетінің деңгейімен байланысты. Сондықтан балабақшадағы ұйымдастырылатын қандай да бір іс-әрекет болмасын оның тәрбиелік мәні инабаттылық тәрбиесімен байланысты болуы шарт. Сол себепті инабаттылық тәрбие баламен жұмысымыздың кез келген сәтінде жүзеге асыруды қажет етеді және педагогтың да соған мейлінше даяр болуы керектігін талап етеді.

Балабақшадағы іс-әрекет түрлері тым сан алуан болғандықтан инабаттылық тәрбиесінің де нәтижелері қилы-қилы әрекет барысында көрініс табады. Бұл жұмыстардың көздейтін мақсаты – тұрмыста, еңбек, ойын барысында, қоғамдық орындарда және табиғи құбылыстармен таныстыру кездерінде айналадағы ортаға деген әдептіліктің қалыптасуын көздейді.

Қазақ халқының ұлттық ерекшеліктерінің негізгі компоненттеріне жататын әдет ғұрпы мен салт-дәстүрлері жөнінде Н.Сәрсембаев; қазақ этнопедагогикасының ғылыми-методологиялық және теориялық негіздерін С.Қалиев, К.Қожахметова; қазақ этнопедагогикасындағы ұлттық тәлім-тәрбие мәселелері Қ.Бөлеев, К.Оразбекова; қазақ халқының этномәдени мұралары негізінде ұлттық тәрбие беру Ж.Наурызбай, Б.Қайырова еңбектерінде қарастырылған [4].

Халқымыздың ұлттық ерекшелігімізге, салтымыз бен дәстүрімізге, рухани құндылықтарымызға қарай бағыттап берген тәрбиесі баланың дүниеге келген күнінен бастап, үлкен азамат болғанға дейінгі кезеңдерін қамтиды.

Соған сәйкес мектепке дейінгі тәрбие саласында қолданылып жүрген үлгі-өнеге құралдарының бала жас ерекшелігіне сай таңдалынып іріктелуі заманауи білім мен тәрбиеге жанаса байланысуы маңызды деп таптық.

Міне сондықтан да, балабақшадағы оқу-тәрбие жұмысы мәдени мұраларды, адам үшін құнды түсініктерді, еліміз бен жеріміз үшін қымбат деп табылатын ерекшеліктерімізбен астаса құрылып отыруы қажет [6]. Балабақша білім негізі мен тәбиенің бесігі десек, сол балабақшада жұмыс істеп отырған әрбір педагог осы маңыздылықты терең түсініп, ұлтымызға тән рухани байлығымыздың негізін бала бойына сіңіруде кешенді жұмыс жоспарлап, жүзеге асырса, болашақ мемлекет иелерінің Отансүйгіштік, салты мен дәстүріне мақтанышпен қарайтын, елі мен жерін баға жетпес құндылығы ретінде бағалай білетін қасиеттерін қалыптастыруға зор үлес қосатындары сөзсіз.

Мектептегі негізгі әрекет оқу болса, сол оқу әрекетіне дайындықты балабақша қабырғасында ойын қалыптастырады. Халқымыздың ұлы жазушысы М.О.Әуезов, ойынның адам өміріндегі алатын орнына өнер түрі ретінде адамдардың көңілін көтеріп, оларды қуанышқа ғана бөлеп қоймай, өзінің мағынасына қарай адам тәрбиесіне ықпалы бар екенін айтады [5]. Ойынның қай түрі болмасын балаларды танымға, шығармашылыққа, ептілікке, шешендікке, шеберлікке ұмтылдырып, тәрбиелейтіні белгілі. Сол ойын түрлері ұлттық ойындар негізінде ұйымдастырылып ұсынылса, бала бойындағы қанымызда бар батырлық, батылдық, намысшылдық, ізеттілік, сыпайылық, қамқорлық сияқты қабілеттердің де қалыптасатыны анық.

Ұлттық тәрбие берудің негізі ең алдымен кішіпейілділік үлкенге құрмет, кішіге ізет жасаудан басталуы тиіс десек, мектепке дейінгі кезеңде бұл ең алдымен сөз анасы сәлемдесуден бастау алады.

Сол себепті отбасында басталатын этнопедагогика негіздері балабақшаға келген сәттен ең алдымен достарымен, қасындағы ересек адамдармен сәлемдесу мәдениетіне баулу тәбиесі арқылы жалғасын тауып, мінез-құлықтарының және ересек адамдармен, құрбы-құрдастарымен ізгілікті қатынастарының рухани-адамгершілік білімдері мен сезімдері негізінде адамгершілік көзқарастардың, сезім мен сананың жаңа формаларын одан әрі дамытады.

Олай болса, бесік жырымен біртіндеп іске асырылатын тәрбие тағлымы баланың нәрестелік шағынан бастап [2], үлкен азамат болғанша балабақша, мектеп ата-ана ықпалы арқылы санасына сіңіп, ойына орныққанша іске асырылатын бірегей педагогикалық үдеріс. Сол себептен қоғам өміріндегі білім беру саласындағы әрбір жаңалық мектепке дейінгі тәрбиеге тікелей әсер етіп, тәрбие мазмұнын жаңарту ісіне ықпал етіп отыруы тиіс. Осыған орай, рухани жаңғыруды сипаттау және патриоттық сананы ынталандыратын ұлттық құндылықтарды қайта жаңғырту педагогика саласы үшін аса маңызды үдеріс.

Зерттеу материалдары мен әдістерін сипаттау

Зерттеу бес жыл бойы Өскемен қаласының №106 «Қарлығаш» балабақшасының базасында жүргізілді. Зерттеуге мектепке дейінгі ересек (4-5 жас) және мектепалды даярлық (5-6 жас) топтарының балалары қатысты. Біз аптасына 1 сағаттық жүктемесі бар «Инабаттылық тәрбиесі» курсының авторлық бағдарламасын әзірледік. «Инабаттылық тәрбиесі» бағдарламасының мақсаты – ұлттық тәрбие арқылы баламен қарым-қатынас жасай отырып, рухани үндестікпен үйлесімділікке ұмтылу, ата-баба мұрасын сақтауға көңіл бөліп, халықтың тәлімдік мұрасын бүгінгі күнмен сабақтастыра жүзеге асыру болып табылады.

Бұл бағдарлама балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқу жоспарының вариативті бөліміне арналған бағдарламаға сәйкес әр тақырыпқа байланысты ұйымдастырылған оқу қызметінің үлгілік конспектілері енгізілді. Ұйымдастырылған оқу қызметінің конспектілері мектепке дейінгі тәрбиелеу

мен оқытудың типтік оқу жоспарына сәйкес бір жылда 36 сағатқа жоспарланды.

Қарастырылып отырған зерттеу қазағымыздың отбасындағы дәстүрлерінің сақталуы негізінде және тәрбиеленуші сәбилерді рухани ізгі қасиеттерге баулып, тәрбиенің көздері ана тілі мен әдебиетін, тарихы мен өнерін қастерлеуге, халықтың салт-дәстүрлерін аялай білуге ұлттық құндылықтарымызды дәріптеуге бағытталған. Балалардың жас ерекшелігін ескере отырып, ұлтымызға тән әдептілік пен мәдениетке тәрбиелейтін (ауыз-әдебиеті, салт-дәстүр, ұлттық ойындар үлгілері) құралдардың көмегімен елімізге ие болатын адал да, парасатты, адамгершілігі мол, білімді ұрпақты тәрбиелеуге негізделіп жасалған.

Үлгілік конспектілер ұйымдастырылған оқу қызметі барысында оқу-танымдық іс-әрекеттің әртүрлі әдістерін қалай қолдануға және біріктіруге болатындығын көрсетеді. Мектеп жасына дейінгі балалар үшін ойын негізгі іс-әрекет болып табылады, сондықтан оқытудың ойын әдістеріне ерекше назар аударылды. Мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту және тәрбиелеу әртүрлі ойындар мен ойын жағдайлары арқылы жүзеге асырылды, оның барысында бала оқу объектісі емес, ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынаста белсенді серіктес болды.

Қазіргі қоғамның талаптарына сәйкес тәрбиеленушілердің әлеуметтенуіне көп көңіл бөлінеді: әңгімелесушіні тыңдай білу, қарым-қатынас жасау, жеке тәжірибелерден алған әсерлері мен білімдерімен бөлісу, келісе білу және бір-біріне көмектесу.

Тақырыптарды зерттеу үшін тек ойын ғана емес, сонымен қатар проблемалық жағдайлар да ұсынылды, оның барысында балалар дайын ақпаратты алмайды, бірақ өз бетінше, әртүрлі жағдайлар мен тәрбиешінің сұрақтары негізінде кез-келген әрекеттерді, ережелер мен тұжырымдарды қалыптастырады. Сонымен қатар, логикалық ойлауды, сыни ойлауды, талдау мен жалпылау, қорытынды жасау қабілеттерін дамытуға ерекше көңіл бөлінді.

Ұйымдастырылған оқу іс-әрекеті барысында рефлексияға ерекше назар аударылды, оның барысында балалар тек өз іс-әрекеттерін ғана емес, сонымен қатар құрдастарының қызметін де талдайды, олардың жетістік деңгейін және белгіленген өлшемдерге сәйкес орындалатын іс-әрекеттер негізінде қалыптасқан білім, білік және дағдылардың сапасын анықтайды. Зерттеу нәтижесін мекемедегі педагогтардың кәсіби компетенттілігін айқындау мониторингі негізінде анықталатын «Балалардың мінез-құлқындағы адамгершілік қасиеттерін бағалау бойынша Іс-әрекет нәтижесі» бөліміндегі педагогтардың балаларды бағалау өлшемдерінен байқауға болады. Мысалы: баланың өзін әлеуметтік ортаға сіңіру барысындағы агрессиялық қатынастарының азаюы, қажеттіліктерін ересектерге сыпайы түрде жеткізе білуі, шыншылдығы, іс-әрекеттер барысында өз ойын құрдастарымен бөлісу сияқты қасиеттерін танытуларының жоғары деңгейі орта есеппен 19% -дан 56 % дейін көтеріліп, өз жетістіктерін көрсетті. Сондай-ақ, мектепалды даярлық тобы балаларымен жүргізілетін Г.А.Цукерманның «Балалардың тұлғалық бағыттарын анықтау» әдістемесі бойынша қызығушылықтарды

айқындау диагностика нәтижесінде де, балалардың тұтынушылыққа деген қызығушылықтарының 80% көрсеткіші жыл соңында 25% танымға, 28% қарым-қатынасқа, 18% баланың өзін өзі өзгертуге қызығушылық танытуларының деңгейіне ауысқанын байқатты.

Ұсынылған бағдарлама төменде көрсетілген құрылымдардан тұрады:

- кіріспе;
- «Инабаттылық тәрбие» ұйымдастырылған оқу қызметінің перспективалық жоспары;
- «Инабаттылық тәрбие» ұйымдастырылған оқу қызметінің үлгілік конспектілері;
- қорытынды;
- қолданылған әдебиеттер тізімі.

Ұйымдастырылған оқу қызметі балалардың жекелей жұмыс барысында, ойын әрекетінде, сонымен қатар қосымша ұйымдастырылған іс-әрекеттерде қолдануға негізделген.

Зерттеу нәтижелері «Инабаттылық тәрбиесі» атты әдістемелік құралында жинақталды. Бұл құрал мектепке дейінгі ересек және мектепалды даярлық топтарында (4-5, 5-6 жас) жұмыс жүргізетін тәрбиешілерге әдістемелік көмек ретінде және олардың педагогикалық шеберліктерін арттыру мақсатында ұсынылады.

Нәтижелер

Ересек және мектепалды даярлық топтарында инабаттылық тәрбие құралдарын қолдану балалардың әртүрлі жағдаяттар мен әңгіме ертегілердегі қиыншылықтардың шығудың түрлі нұсқаларын анықтау тапсырмалары ҰОҚ барысында, зияткерлік-шығармашылық ойындары кезінде ұсынылып отырды. Нәтижесінде:

- балалардың мәдени қарым-қатынасқа түсудегі сөз және сөз тіркестерін қолдана білуін;
- достық, сыйластық қарым-қатынас жасау дағдыларын;
- көмекке келе білу, үлкендерге құрмет көрсетудің маңыздылығын түсінетіндіктерін;
- ұлттық ойындарға, салт-дәстүрлерге қызығушылық танытатындықтарын;
- қоғамдық көліктерде, қоғамдық орындарда кездесетін жағдаяттардың дұрыс шешімін таба білетіндерін;
- Отан және оны қорғаудың маңыздылығын түсінетіндіктерін байқатты.

Ал балабақшаға қатынаулары сирек болған балалармен жеке жұмыстар ұйымдастырылып, ата-аналарына үй тапсырмалары ұсынылды.

Талқылау

Аталмыш тәрбиенің бастауы мақсатты түрде тәрбиеленуші санасына, сезіміне және тәртібіне, қоғамдық мораль талаптарына сәйкес Отансүйгіштік, кішіпейілділік, мәдениеттілік қасиеттерін қалыптастыру болып табылады.

Ұлттық тәрбие құралдары арқылы балаларды көпшіл болуға тәрбиелеу айналасындағы әлемге, адамдарға деген жанашырлығы мен сүйіспеншілігін қалыптастырады. Ұйымдастырылған оқу қызметі барысындағы бірігіп ойнау, оның ішінде ұлттық ойындар асық, бес тас, қыз қуу – баланың ұлтжандылығын ғана емес, оны намысшыл, ақ жүрек болуға тәрбиелейді. Бұл тәрбие біздің өміріміздің тек осы кездегі талаптарын ғана қанағаттандырып қоймай, болашақты болжай бағытталғаны дұрыс. Жас балаға берілер ізгілік қасиеттер өз ата-анасынан, жүрген ортасынан, ұлттық өнер мен мәдениетке, ана тіліне деген сүйіспеншілігін арттырады. Сондықтан инабаттылық тәрбиесі күнделікті жағдайларда әдеттегі қарым-қатынас және арнайы сабақтарда тоқтаусыз жүзеге асуы тиіс. Бұл құрал бала санасына ұлттық мінез-құлықты сіңіруде өзінің маңызы зор екендігін іс-әрекет барысында дәлелдеді.

Қорытынды

Саналы да білімді жас ұрпақ болашағымыздың кепілі. Сәби күнінен бесік әлдиіне тербетіліп, ертегі аңызбен қиялын шыңдап өскен әрбір қазақ топырағының перзенті жаман болмайтыны анық. Сәби дүниеге келгеннен бастап салт-дәстүріміз бойынша жоралғыларын жасап, ұлттық құндылықтарымызды санасына сіңірсек ұлтымыздың ұлы азаматы болары сөзсіз [7].

Тәрбие дегеніміз - өзіндік ерекшелігі бар, күрделі үрдіс десек, оның ішінде балаға Отансүйгіштікке негіз болатын инабаттылық тәрбиесін беру ата-ана мен педагогтар арасын сабақтастыра байлап тұрған жүйелі жағдайлардың жасалуын талап ететін жауапкершілігі мол іс-әрекет. Әрбір ұйымдастырылып отырған іс-шарамыз өзгені ғана емес өзіміздің де өрісімізді кеңейтетіні хақ. Ұсынылып отырған тәрбие үдерісін ұйымдастырушы педагогтың ауыл, қазақ халқының негізгі құндылықтары туралы хабардар болуы да маңызды. Өйткені ол құндылықтарды бойдан өткізіп, маңызын бағалай алатын педагог қана тиісті нәтижеге бет алары анық. Сондықтан өткен мен бүгінгінің мәдени мұралары өзара тығыз байланыса жалғасып жатса, баланың рухани тәрбиесін көздейтін мақсатымыз айқын, ұлттық идеямыз жоғары болатынына сеніміміз бар. Сондықтан оны рухани тұғыда бүгінгі қоғам ерекшелігімен санаса отырып, алға бастыру қажет.

Болатын ел ретінде бесігімізді түзеп, ертеңгі ұрпақтың тәрбиесін бүгіннен бастап қолға алып, жастарымызды ұлтын сүйетін ұлтжанды, Отанын сүйетін патриот етіп тәрбиелеу, ұлттық тәрбие мен құндылықтарды қолға алу біздің басты міндетіміз болып табылады.

ӘДЕБИЕТ

[1]. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. ҚР Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 5 мамырдағы № 182 бұйрығымен бекітілген. - Кіру режимі: adilet.zan.kz/kz. [Қаралған күні 7.01.2022].

[2]. Ғаббасов, Совет-хан. Педагогика мен психология негіздері: оқу құралы. – Алматы: Таймс, 2008. - 448 б.

[3]. [Қазақ энциклопедиясы](#): энциклопедия. – Алматы: «Қазақ энциклопедиясы» бас редакциясы, 1998. - IV том.

- [4]. Қалиев, С. Этнопедагогика: оқулық /Қалиев С., Молдабеков Ж., Иманбекова Б. – Астана: Фолиант, 2007. - 400 б.
- [5]. Мұқанова, Б.Ж. Этнопедагогика: оқу құралы /Мұқанова Б.Ж., Ильясова Р.Қ. – Астана: Фолиант, 2008. - 440 б.
- [6]. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы: ҚР Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 24 қыркүйектегі № 412 бұйрығымен бекітілген. - Кіру режимі: *adilet.zan.kz/kz*. [Қаралған күні 7.01.2022].
- [7]. Атыманова К.Ж. Инабаттылық тәрбиесі. Мектепке дейінгі ұйымның ересек және мектепалды даярлық топтарының тәрбиешілеріне арналған әдістемелік құрал. /Құрастырғандар: Атыманова К.Ж., Каримова Ж.К., Алимбетова К.У., Ибрагимова А.Ж. – Шымкент: Shuғыlakitap, 2021. – 228 б.

REFERENCES

- [1]. Mektepke deingi tarbie men okytudyn memlekettik standarty (State Mandatory Standard of Preschool Education and Training) QR Bilim jáne ғылым ministriniń 2020 jylǵy 5 mamyrdaǵy № 182 buıryǵymen bекitilgen. - Kirw rejimi: *adilet.zan.kz/kz*. [Qaralǵan kúni 7.01.2022] [in Kaz].
- [2]. Gabbasov, Sovethan. Pedagogika men psihologia negizderi (Basics of pedagogy and psychology): textbook. – Almaty: Times, 2008. – 448 p. [in Kaz].
- [3]. Qazaq ensiklopediasy (Kazakh Encyclopedia): textbook. - Almaty: «Qazaq ensiklopediasy» Bas redaksiasy, 1998. IV tom [in Kaz].
- [4]. Kaliev, S. Etnopedagogika (Ethnopedagogy): textbook /S. Kaliev, J. Moldabekov, B. Imanbekova. – Astana, Foliant, 2007. – 400 p. [in Kaz].
- [5]. Mukanova, B. Etnopedagogika (Ethnopedagogy): textbook /B. Mukanova, R. Piyasova. – Astana, Foliant, 2008. – 440 p. [in Kaz].
- [6]. Mektepke deingi tarbie men okytudyn ulgilik bagdarlamasy (Typical program for preschool education and training of children) QR Bilim jáne ғылым ministriniń 2020 jylǵy 24 qyrkúektegi № 412 buıryǵymen bекitilgen. - Kirw rejimi: *adilet.zan.kz/kz*. [Qaralǵan kúni 7.01.2022] [in Kaz].
- [7]. Atymanova, K.J. Innabattylyk tarbiesi. Mektepke deingi uiymnyn eresek jane mektepaldy dayarlyk toptarynyn tarbieshilerine arналган adistemelij kural (Education of virtue. Methodical manual for teachers of adult and pre-school groups of preschool organizations). /K.J. Atymanova, Zh.K. Karimova, K.U. Alimbetova, A.Zh. Ibragimova – Shymkent: Shuғыlakitap, 2021. – 228 p. [in Kaz].

ВОСПИТАНИЕ НОРМ ПОВЕДЕНИЯ В ДЕТСКОМ САДУ (ЧЕРЕЗ ПРИОБЩЕНИЕ ДОШКОЛЬНИКОВ К КУЛЬТУРНОМУ НАСЛЕДИЮ КАЗАХСКОГО НАРОДА)

*Атыманова К.Ж.¹, Стыбаева А.Ш.²

¹ к.п.н, ассоциров. профессор, ВКУ им.С.Аманжолова,
Усть-Каменогорск, Казахстан, e-mail: kargash7@mail.ru

² к.п.н, доцент, Таразский региональный университет им. М.Х. Дулати,
Тараз, Казахстан, e-mail: a.stybaieva@mail.ru

Аннотация. Воспитание норм поведения (на основе традиций казахского народа) детей, полученное в семье, в детском саду направлено на сохранение родного языка и литературы, истории и искусства, являющихся источником образования, сохранение духовных добродетелей у ребенка, продвижение уникальности национальных ценностей. Эта проблема охватывает широкий круг вопросов, связанных с признанием значения окружающей среды в формировании духовных, общечеловеческих ценностей в национальном и культурном наследии нашего народа.

Данный вид воспитания предполагает интеграцию образцов устной литературы, национальных игр, искусства, обычаев и традиций в учебно-воспитательный процесс детского сада и их реализацию в тесном единстве. В обязательном порядке содержание воспитания строится в соответствии с возрастными особенностями дошкольников.

В основе нашего исследования лежит творческая деятельность детей, где большое внимание уделяется созданию необходимых условий для сознательного усвоения детьми основ народного воспитания через конкретность и последовательность обучающих и воспитательных воздействий

Значимость результатов исследования заключается в том, что целенаправленное использование в детском саду казахских традиций и обычаев, будет способствовать воспитанию будущего гражданина-патриота, который гордится своей нацией, уважает родной язык, культуру своего народа и обладает высокими моральными качествами.

Ключевые слова: Воспитание норм поведения (на основе традиций казахского народа), модернизация общественного сознания, национальное воспитание, дошкольное воспитание и обучение.

EDUCATION NORMS OF BEHAVIOR IN KINDERGARTEN (THROUGH THE INVOLVEMENT OF PRESCHOOL CHILDREN TO THE CULTURAL HERITAGE OF THE KAZAKH PEOPLE)

*Atymanova K.Zh.¹, Stybayeva A.Sh.²

^{*1}c.p.s., associate professor, VKU named by S.Amanzholov, Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan, e-mail: kargash7@mail.ru,

¹c.p.s., associate Professor, Taraz Regional University named after M.Kh. Dulati, Taraz, Kazakhstan, e-mail: a.stybaieva@mail.ru,

Abstract. Morality in preschool upbringing and education is aimed at honoring the native language and literature, history and art which are the source of education, respecting the invaluable traditions and customs of our nation while preserving the spiritual virtues acquired by the child in the family. This problem covers a wide range of issues related to the recognition of the importance of the environment in the formation of spiritual, universal values in the national and cultural heritage of our people.

This type of upbringing involves the integration of samples of oral literature, national games, art, customs and traditions in the educational process of the kindergarten and their implementation in close unity. The content of education is necessarily built in accordance with the age characteristics of preschoolers.

Our research is based on the creative activity of children, where much attention is paid to creating the necessary conditions for children to consciously learn the basics of folk upbringing through concreteness and consistency of teaching and educational influences

The significance of the research results lies in the fact that the purposeful use of Kazakh traditions and customs in kindergarten will contribute to the education of a future citizen-patriot who is proud of nation, respects own native language, culture of people and has high moral qualities.

Keywords: moral upbringing (based on the traditions of the Kazakh people), modernization of public consciousness, national upbringing, pre-school upbringing and education.

Статья поступила 17.01.2022